

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ПАТЕНТНОЇ ЮСТИЦІЇ

Керівник секції: завідувач кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції, д. ю. н., професор О. І. Харитонова

Секретар секції: доцент кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції, к. ю. н., доцент Ю. Ю. Симонян

ХАРИТОНОВА ОЛЕНА ІВАНІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції,
доктор юридичних наук, професор*

ЗМІСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В АСПЕКТІ РЕКОДИФІКАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

За останні роки законодавство у галузі охорони прав інтелектуальної власності зазнало суттєвих змін, наповнилось новим змістом, що позитивно впливає на процеси набуття та захисту прав інтелектуальної власності. Подальше вдосконалення законодавства та механізмів його реалізації у галузі охорони прав інтелектуальної власності є важливим завданням, яке потребує прийняття виважених обґрунтованих рішень щодо доцільності та необхідності внесення змін до відповідних законодавчих актів у цій сфері з огляду на актуалізацію адаптації законодавства України до законодавства ЄС у сфері охорони інтелектуальної власності.

Процес рекодифікації цивільного законодавства, що триває вже понад рік, припускає, в тому числі, і оновлення законодавства у сфері інтелектуальної власності, зокрема, у складі ЦК України, де відповідні положення містить Книга 4.

При оновленні норм загальної частини права інтелектуальної власності, слід, на мою думку, вирішити низку проблем концептуального характеру.

По-перше, це стосується визначення правової природи прав інтелектуальної власності, по-друге, специфіки і класифікації об'єктів, та, по-третє, видів суб'єктів відповідних прав та їх правового статусу.

При вирішенні проблеми подолання неузгодженості спеціальних законів та ЦК, слід звернути увагу на те, що вони є як загальними та стосуються всіх інститутів права інтелектуальної власності, так і спеціальними, що стосуються окремих інститутів права інтелектуальної власності (авторського права, права промислової власності тощо).

На нашу думку, необхідним є удосконалення глави 35 ЦК таким чином, щоб в ній були відображені концептуальні положення, визначення поняття та змісту права інтелектуальної власності.

Як здається, вирішити ці питання у главі 35 ЦК доцільно аналогічно тому, як це зроблено у главі 23 ЦК «Загальні положення про право власності», вмістивши у ст. 418 ЦК визначення поняття права інтелектуальної власності і доповнивши Кодекс статтею 418-1 «Зміст права інтелектуальної власності».

Так, зміст прав інтелектуальної власності становлять правомочності володіти, користуватися, розпоряджатися тощо результатами своєї інтелектуальної творчої діяльності. За характером вони є майновими або особистими немайнровими.

Зміст немайнових прав інтелектуальної власності встановлено ст. 423 ЦК, відповідно до якої особистими немайнровими правами інтелектуальної власності є: право на визнання людини творцем (автором, виконавцем, винахідником тощо) об'єкта права інтелектуальної власності; право перешкоджати будь-якому посягання на право інтелектуальної власності, здатному завдати шкоди честі чи репутації творця об'єкта права інтелектуальної власності; інші особисті немайнрові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Майновими правами інтелектуальної власності, відповідно до ст. 424 ЦК визнаються: право на використання об'єкта права інтелектуальної власності; виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності; виключне право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта права інтелектуальної власності, в тому числі, забороняти таке використання та ін. Власник майнових прав може володіти, користуватися та розпоряджатися ними на свій розсуд. Майнові права інтелектуальної власності практично збігаються з майновими правами права власності.

Зміст конкретних об'єктів права інтелектуальної власності визначається ЦК України та іншим законом. Наприклад, зміст майнових прав інтелектуальної власності на твір визначає ст. 440 ЦК і ст. 15 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [1]. Отже, право інтелектуальної власності є сукупністю прав майнового і немайнового характеру, зміст яких залежить від конкретного об'єкту – результату інтелектуальної, творчої діяльності.

Говорячи про майнові права інтелектуальної власності, ми стикаємось з поняттям виключних майнових прав. Слід зазначити, що ЦК України поділяє усі майнові права інтелектуальної власності на дві групи: виключні і невиключні. До виключних належить право дозволяти використання об'єкта інтелектуальної власності і право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта права інтелектуальної власності, в тому числі забороняти таке використання.

До невиключних майнових прав ЦК відносить право на використання об'єкта інтелектуальної власності та інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Таким чином, виключне право означає, що тільки суб'єкт цього права може дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності чи перешкоджати неправомірному використанню об'єкта права інтелектуальної власності, у тому числі забороняти таке використання.

Закон України «Про авторське право і суміжні права» у ст. 1 визначає виключне право як майнове право особи, яка має щодо твору, виконання, постановки, передачі організації мовлення, фонограми чи відеограми авторське право і (або) суміжні права, на використання цих об'єктів авторського права і (або) суміжних прав лише нею і на видачу лише цією особою дозволу чи заборону їх використання іншим особам у межах строку, встановленого у вказаному законі. Таким чином, виключним правом є право використовувати твір, а також дозволяти й забороняти його використання. Однак, як зазначається в літературі, через таке закріплення змісту виключного права законодавцем стає незрозумілим, чи є право забороняти використання твору лише однією з можливостей особи, якій належить авторське право, тобто чи повинен автор сам заборонити використання твору, для того, що б всі інші особи його не використовували, і тоді у випадку нездійснення зазначених дій кожен зможе використовувати твір чи ні [2]. У даному випадку слід підкреслити, що виключне право – це право управомоченої особи на використання результату творчої (інтелектуальної) діяльності, а усі інші особи повинні отримати дозвіл на використання зазначеного результату. Так, законодавець у ч. 1 та 2 ст. 32 Закону України «Про авторське право і суміжні права» визначає, що автору та іншій особі, яка має авторське право, належить виключне право надавати іншим особам дозвіл на використання твору будь-яким одним або всіма відомими способами на підставі авторського договору. Використання твору будь-якою особою допускається виключно на основі авторського договору, за винятком випадків, передбачених статтями 21 – 25 цього закону. Отже, заборона вже передбачена законодавством.

Концепцію виключності прав інтелектуальної власності підтримує значна частина науковців у сфері права інтелектуальної власності. Водночас, ця концепція має також і своїх противників. Було навіть зареєстровано проект закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо набуття, здійснення та захисту майнових прав інтелектуальної власності» № 2659 від 20.12.2019 р. Автори законопроекту звертають увагу на те, що при відмові від визнання виключності майнових прав інтелектуальної власності, вони потрапляють у категорію всіх майнових прав, які включають й ті, що пов'язані з правом власності. За такого підходу та враховуючи ч. 1 ст. 41 Конституції України, відповідно до якої кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності, до об'єктів інтелектуальної власності можна застосовувати правомочності, що складають зміст права власності (ст. 317 ЦК України), а саме права володіння користування та розпорядження.

Специфіка здійснення володіння, користування та розпорядження об'єктами права інтелектуальної власності при цьому не впливає на зміст прав (правомочностей) володіння, користування та розпорядження як складових майнового права інтелектуальної власності [4,5].

Виходячи з цього, оновлена ст. 424 ЦК України, яка пропонує в якості майнових прав інтелектуальної власності лише права на використання об'єкта права інтелектуальної власності, виглядає неповною, оскільки штучно обмежує склад майнових прав інтелектуальної власності. До речі, в інших змінах до ЦК України, запропонованих проектом, передбачена наявність права розпорядження (зокрема, ст. 32, в якій йдеться про право розпорядження майновими правами інтелектуальної власності особою у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років, ст. 1107, що стосується розпорядження майновими правами інтелектуальної власності на підставі договорів) та права володіння (зокрема, та ж сама ст. 424 та ст. 426, в яких зазначено про правоволоділця об'єкта права інтелектуальної власності). Крім того, з точки зору складової права розпорядження можна розглядати і право передання (відчуження) майнових авторських прав у змінах до ст. 31 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [3].

Повністю підтримуючи позицію авторів зазначеного законопроекту, вважаю за доцільне відмовитися від концепції виключності або невиключності майнових прав інтелектуальної власності, сформулювавши поняття змісту прав інтелектуальної власності у статті 418-1, про що і йшлося на початку цієї розвідки.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>
2. Литвин С.Й. Виключні майнові права на результати інтелектуальної, творчої діяльності як об'єкти цивільних прав. Наше право. 2016. № 6. С. 141.
3. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо набуття, здійснення та захисту майнових прав інтелектуальної власності» № 2659 від 20.12.2019 р. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiw_y037LwAhUN1BoKHxAPCGYQFjAKegQIChAD&url=http%3A%2F%2Fw1.c1.rada.gov.ua%2Fpls%2Fzweb2%2Fwebproc34%3Fid%3D%26pf3511%3D67749%26pf35401%3D524896&usg=AOvVaw14WbOWkxpxOn7zXwmFAlqk
4. Харитонов О.І. До визначення поняття права інтелектуальної власності.-Актуальні проблеми держави і права. – 2009 р. – Вип.50. – С.51-59.
5. Штефан О. Співвідношення права інтелектуальної власності та права власності. – Теорія і практика інтелектуальної власності. – №5.-2007. – С.45- 52.

Ключові слова: права інтелектуальної власності, рекодифікація, об'єкти права інтелектуальної власності, виключні майнові права.

Ключевые слова: права интеллектуальной собственности, рекодификация, объекты права интеллектуальной собственности, исключительные имущественные права.

Key words: rights of intellectual power, recodification, rights of intellectual power, general rights.